

Ἡ μουσικὴ ἀρμονία τῆς ἑλληνικῆς (Παρατηρήσεις ἀπ' τὴν γλῶσσα τῆς γειτονιάς)

Οἱ ἀκόλουθες παρατηρήσεις, οἱ σχετικὲς μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης -ἢ καὶ γλῶσσας, ἀλλὰ σωστότερο εἶναι τῆς γλώσσης, διότι ἔτσι διατηρεῖται σαφέστερα ἢ ἱστορικὴ τῆς συνέχειας-, ἀναφέρονται ὡς ἀπλὰ βοηθήματα γιὰ ὅσους θέλουν νὰ διευκρινίσουν τὶς ἀπορίες τους γιὰ τὴν χρῆσιν τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ μας λόγου· οἱ δυσκολίες εἶναι πολλές, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ πολυτονικοῦ συστήματος τὸ 1982 καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῶν φαινομένων ἀλαλίας κυρίως στὴν ἐκπαίδευσιν, μὲ τὴν ταχύτατην ἀλλαγὴν τῶν προγραμμάτων τῆς ἀπὸ ὑπουργοῦ σὲ ὑπουργό, καὶ ἄλλα εὐτελεῆ στὴ γραμματικὴ καὶ στὸ συντακτικὸ τῆς. Ὁ λόγος, λειτουργεῖ στὸ ἄτομο μὲ δύο μορφάς: πρῶτον, τὴν διάνοιαν, τὸ μυαλό, ὡς ἐπεξεργασία τῶν παρατηρήσεων τῶν αἰσθήσεων, ἢ καὶ διεργασία ἐρεθισμάτων προηγουμένης προελεύσεως, ὅπου γίνονται καὶ καταγράφονται οἱ σκέψεις· δεύτερον, τὴν γλῶσσα, ὅπου παίρνουν οἱ σκέψεις τὴν ἐκφραστικὴν τους μορφήν, ὡς προφορικὸς ἢ γραπτὸς λόγος· ἡ διαδικασία αὕτη ἔχει ἀναγνωρισθῆναι ἀπ' τὴν κλασικὴν ἐποχὴν καὶ πληρέστερα στὸ βιβλίον «Περὶ Σοφιστικῶν Ἐλέγχων» τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ ἐπεξεργασία γίνεται ἀσυναίσθητα στὸν ἄνθρωπον, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιπέδου τῆς μορφώσεώς του, ἀλλὰ ἀναλόγως τῆς πολιτικῆς του πρακτικῆς· ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπὸ κάποιους κανόνες, ἐθιμικοὺς κυρίως, πού μετατρέπονται στὴν συνέχειαν σὲ γραμματικὴν καὶ συντακτικὴν, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν, διαφορετικὴν σὲ κάθε λαόν, γλῶσσαν του καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν πολιτικὴν του κατάστασιν· αὐτὸ σημαίνει ὅτι διαφορετικὰ μιλάει καὶ περισσότερο προφέρει, ἐκφράζει, τὸν λόγον του, ὁ ἐλεύθερος πολίτης καὶ διαφορετικὰ ὁ δοῦλος. Αὐτὰ, μόνον ὡς ἀπλὴ ἀναφορά, διότι χρειάζεται ἄλλη ἀνάλυσις καὶ παρουσίασις τῶν σχετικῶν μὲ τὸν λόγον ἐκάστου...

Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς δὲν εἶναι μαθήματα γραμματικῆς ἢ συντακτικῆς τῆς ἑλληνικῆς, διότι αὐτὰ τὰ ἔμαθε ὁ καθένας μας στὸ σχολεῖον, κυρίως οἱ μεγαλύτεροι, ἢ δὲν τὰ ἔμαθε, σχεδὸν ὅπωςδήποτε οἱ νεώτεροι μὲ τὴν ἀκαταστασίαν τῆς τριακοπενταετίας -ὡς ἀπαλῶτερον τουλάχιστον χαρακτηρισμό-, ἀλλὰ διαπιστώσεις ἀπ' τὸ πῶς τὰ ἄσκησεν στὴ ζωὴν του, στὸν λόγον του ἢ στὴν γραφὴν του· οὔτε εἶναι ὑποδείγματα γιὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ὕφους ἐκάστου στὴν ἐκφράσιν του, προφορικὴν ἢ γραπτὴν. Τὸ ὕφος τὸ κατακτᾶ κανεὶς μόνος του, μὲ τὴν ἀδιάκοπὴν ἄσκησιν καὶ μελέτην, δὲν πουλιέται στὴν ἀγοράν, ὅσο κι ἂν ψάξει...

Ἡ διαφορὰ γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου εἶναι ἐλάχιστη, ἂν ὄχι μηδαμινή, ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς προσφάτου καλλιιεργείας τῆς ἀπόψεως ὅτι δὲν ἰσχύει ἡ φωνητική, ἡ μουσική ἀρμονία καλύτερα, στὴν ἑλληνική γλῶσσα, ἂν καὶ ἐγκαταλείπεται σταδιακὰ ἡ προπαγάνδα αὐτῆ· ἔχουμε συνηθίσει ὅμως νὰ μὴν ἐξετάζουμε τὴν ἄμεση ἀλληλεξάρτηση τῶν δύο βασικῶν καὶ ἀρρήκτως ἀλληλένδετων λειτουργιῶν τῆς γλώσσης, καὶ περισσότερο τῆς ἑλληνικῆς, διότι γι' αὐτὴν ἐνδιαφερόμαστε. Σκεπτόμαστε καὶ μιλάμε μὲ πολυτονικὸ σύστημα, αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῆς ἑλληνικῆς μὲ τέσσερες χιλιάδες χρόνια ἐμπειρία -καὶ δὲν τὴν ἀλλάζουν οἱ ἀποφάσεις κάποιων κυβερνήσεων, μὲ πραγματική ἢ εἰκονική πλειοψηφία-, ἀλλὰ γράφουμε σὲ μονοτονικό, ὅποτε ἔρχεται ἡ πρώτη διάσταση στὴν σκέψη μας, ἂν ὄχι διχασμὸς προσωπικότητας. Παραδείγματα, ἀφυδάτωση λέμε, ὄχι ἀπυδάτωση, «ἐφ' ὄπλου λόγῃ», ὄχι ἐπ' ὄπλου, «τῆς Μαρίας τίς ὑποθέσεις»· τὰ δύο της, τις προφέρονται διαφορετικά, τὸ τῆς βαρεῖα, διότι εἶναι μακρὸ ἦτα καὶ παίρνει περισπωμένη, τὸ τις ἀνάλαφρα, διότι εἶναι βραχὺ ἰῶτα καὶ παίρνει βαρεῖα.

Ὁ φόβος καὶ ὁ πόλεμος τῆς καθαρῆς: στὸν γραπτὸ καὶ προφορικὸ λόγο μας οἱ περισσότεροι διακατεχόμαστε ἀκόμη, μετὰ τριάντα πέντε χρόνια, ἀπ' τὸ φόβο τῆς καθαρῆς· μιὰ ἀπλή ματιὰ στὰ γραπτὰ κείμενα ἢ στὸν προφορικὸ λόγο καὶ περισσότερο σὲ ἐκεῖνα τοῦ ἐπισήμου κράτους σοῦ δίδει τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ ἢ ὁ ὁμιλητῆς του, προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγει ἕναν ἐχθρὸ, τὸν ὁποῖο δὲν γνωρίζει ἢ δὲν ὑποπτεύεται κἂν τὴ μορφή του καὶ τὸν σκοπὸ του, τὴν καθαρῆς, καὶ ἐπιδιώκει νὰ ὀχυρωθεῖ πίσω ἀπὸ ἕνα φίλο του, τὴ δημοτική, τὸν ὁποῖο ἐμπιστεύεται τυφλά, ἀλλὰ ἀγνοεῖ τοὺς κανόνες λειτουργίας της. Κινεῖται συνέχεια μέσα σὲ αὐτὸν τὸν λαβύρινθο, μὲ τὸ διχασμὸ τῆς σκέψεώς του μόνιμο, ὅποτε ξεχνάει ὅτι ἡ καθαρῆς καὶ ἡ δημοτική εἶναι δύο κλάδοι -ὡς γλωσσική ἔκφραση, παρὰ τίς διαφορὲς τους-, ὡς δύο μορφὲς τῆς ἰδίας γλώσσης -ἢ ἰδίας γλώσσας-, τῆς μίας καὶ ἐνιαίας ἑλληνικῆς στὴ μακρόχρονη πορεία της· ἔχουν ἡ κάθε μία τους τοὺς συντακτικούς καὶ γραμματικούς κανόνες τους καὶ τὴν παρουσία τους στὴν πνευματική καὶ πολιτική μας ζωὴ, πάντα ὅμως ἐντὸς τῆς ἐνιαίας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐπομένως εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γνωρίζουμε τίς διαφορὲς αὐτές, ἀλλὰ καὶ νὰ τίς ἐντάσσουμε στοὺς κανόνες τῆς ἐνιαίας ἑλληνικῆς. Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ ξεχνᾶμε, διότι διαφορετικὰ ὀδηγούμε στὴν ἀλαλία.

Ἡ γραφή τῆς ἑλληνικῆς εἶναι ἐνιαία καὶ ἀδιάσπαστη στὴν τρισχιλετῆ ἱστορία τῆς, αὐτὴ πού κατ' εὐφημισμὸν ὀνομάζεται ἱστορικὴ γραφή, ἐνῶ καὶ ἡ προφορὰ τῆς, παρὰ τὶς διαφορὰς κατὰ διαλέκτους καὶ τὶς περιπέτειες δουλείας, δὲν ἔχει ἀλλάξει οὐσιαστικά· ἡ ὀρθογραφία τῆς εἶναι ἡ σωστὴ ὀρθογραφία τῆς γλώσσης μας, μὲ τὶς μεταβολὰς πού ἔχουν γίνῃ στὴν ἱστορία τῆς καὶ οἱ ὁποῖες εἶναι πλέον ἀποδεκτὲς ἀπ' τὸν ἑλληνικὸ λαό, ἀλλὰ ὄχι τὶς ὁποιοσδήποτε παρεμβάσεις κάποιων τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης πλευρᾶς γλωσσοαμυντόρων. Στὰ πλαίσια αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ γλῶσσα ἔχει τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντά τῆς, ὅπως καὶ τοὺς τρεις τόνους καὶ τὰ δύο πνεύματά τῆς τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν ὅλες τὶς λέξεις, εἴτε εἶναι μὲ ρίζα ἑλληνικὴ, εἴτε αὐτὲς εἶναι δάνεια ἀπὸ ξένες γλῶσσες· π.χ. ἡ λέξη Οὐὼλ Στροῦτ, γράφεται μὲ ω καὶ η, γιατί ω καὶ η εἶναι μακρὰ· σὲ περίπτωση ἀμφιβολίας, γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ τῆς γραφή, ἀλλὰ ἐπίσης γιατί προφέρονται ὡς μακρὲς αὐτὲς οἱ συλλαβὲς καὶ ὄχι ὡς βραχεῖες, μὲ ο καὶ ι ὅταν τὶς ἀκοῦς καταλαβαίνεις τὴ διαφορὰ στὴν προφορὰ, ὅπως π.χ. ἀλλιῶς προφέρεται τὸ Οὐὼλ καὶ ἀλλιῶς τὸ Λὸς Ἄντζελες, ὅπως ἀλλιῶς τὸ Σικᾶγο, ἀπ' τὸ Στροῦτ, ἀλλὰ καὶ καταγράφονται στὴν σκέψη ἀλλιῶς, ἄς μὴν τὸ ξεχνᾶμε, ὅπως καὶ τὸ «δολλᾶριο», γράφεται μὲ δύο λλ.

Ὁ φόβος τῆς καθαρεύουσας, ἢ τῆς καθαρευούσης τὸ ἴδιο πρᾶγμα εἶναι ἀλλὰ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὰ συμφραζόμενα, συναντᾶται στὶς περιπτώσεις πού ὁ συντάκτης ἢ ὁ ὁμιλητὴς φοβᾶται νὰ χρησιμοποιήσει κάποια λέξη, ἐπειδὴ τὴ θεωρεῖ ἢ τὴν ἔχουν χαρακτηρίσει ὅτι ὑπάγεται στὴν καθαρεύουσα· «μία οἰκογένεια ἀπὸ πέντε ἄτομα γλύτωσε χθὲς βράδυ τὸ θάνατο». Τὸ λάθος εἶναι ὅτι φοβήθηκε νὰ χρησιμοποιήσει τὴ λέξη «πενταμελὴς» καὶ νὰ γράψῃ, «μία πενταμελὴς οἰκογένεια γλύτωσε χθὲς βράδυ τὸ θάνατο», γιατί τὴ θεώρησε καθαρεύουσα καὶ χρησιμοποίησε ἀντὶ γιὰ μία τρεις λέξεις, «ἀπὸ πέντε ἄτομα», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φτιάξῃ φράση ἄσχημη καὶ κακόχη, πού χτυπάει ἄσχημα στ' αὐτί. Ἄλλο παράδειγμα, «ἡ Ρωσία παρατείνει τὴν ἀπαγόρευση τῶν πυρηνικῶν δοκιμῶν στὸ ἔδαφος»· φοβήθηκε τὴν σωστὴ λέξη «ἐπίγειες» καὶ χρησιμοποίησε δύο λέξεις, «στὸ ἔδαφος», μὲ ἀποτέλεσμα ἡ φράση νὰ εἶναι ἀσαφής. Ἐπίσης, «ἡ δήλωση ἔγινε μὲ τὴν εὐκαιρία δίκης πού ἐξετάζει τὴ συνταγματικότητα τοῦ νόμου περὶ τύπου πού προβλέπει...» Ἐδῶ ὁ συντάκτης φοβᾶται νὰ χρησιμοποιήσει τὴν ἀντωνυμία, «ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον», καὶ παρατάσσει σειρὰ ἀπὸ «πού», μὲ ἀποτέλεσμα ἡ φράση νὰ γίνῃ χαλαρὴ καὶ δύσκαμπτη καὶ ἡ γλῶσσα νὰ φτωχαίνει ἀδικαιολόγητα.

Μεταφρασμένη καθαρεύουσα έχουμε, όταν μεταφράζει κανείς απ' ευθείας την σκέψη του απ' την καθαρεύουσα στη «δημοτική», π.χ. «ό Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ παραβρέθηκε και μίλησε χθές σέ πλατιά σύσκεψη στελεχών». Έδω μετέφρασε τή λέξη εὐρεῖα ἢ ὁποῖα, ὁμως, χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα στή δημοτική· μποροῦσε νά γράψει, μεγάλη... Ἄλλη, «οἱ γυναῖκες ἀνεξάρτητα ἡλικίας προσβάλλονται απ' τήν ἀσθένεια...» Τό ἀνεξάρτητα εἶναι μετάφραση τοῦ ἀνεξαρτήτως, ἀλλά ὅταν χρησιμοποιεῖται ἢ φράση τῆς καθαρευούσης «ἀνεξαρτήτως ἡλικίας» σημαίνει κάτι τὸ οὐσιαστικό· ἢ ἄλλη, «ἀνεξάρτητα ἡλικίας», δὲν σημαίνει τίποτε· μποροῦσε νά γράψει ἢ νά πει στή δημοτική, «ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἡλικία», ἢ «κάθε ἡλικίας», ἢ νά ἀφήσει τήν ἴδια φράση ἢ ὁποῖα χρησιμοποιεῖται ἀνετα καὶ στή δημοτική. Ἄλλη, «τὸ συνέδριο... ὀργανώνει ἢ Ἑλληνικὴ Ζωολογικὴ Ἐταιρεία μὲ τήν αἰγίδα τοῦ ὑπουργείου...» Ἐδῶ μεταφράσθηκε ἢ γνωστὴ φράση, «ὑπὸ τήν αἰγίδα», πὸ ἐπιβιώνει απ' τήν ἀρχαιότητα (Αἰγίς, ἦταν «τὸ δέρμα τῆς αἰγὸς ἢ ὁποῖα πρῶτον ἐθήλασε τὸν Δίαν», καὶ τὸ ὁποῖο αὐτὸς φοροῦσε εἰς ἀνάμνησιν κι ὅταν τὸ ἔσειε, τὸ κουνούσε, προκαλοῦσε τήν ταραχὴ τῶν ἀνέμων, τήν καταιγίδα), ὅτι αὐτὴ ἢ συγκεκριμένη τελετὴ γίνεται ὑπὸ τήν προστασία τοῦ Διός, ὑπὸ τήν αἰγίδα του. Ἡ φράση δὲν μεταφράζεται, ἢ γράφεται ὡς ἔχει ἢ δὲν γράφεται, διότι καὶ ἢ περιφραστικὴ διατύπωση, μὲ τὴ φροντίδα τοῦ ὑπουργείου σημαίνει ἄλλο πρᾶγμα. Ἄλλη, «τὸ συμβούλιο συνεδρίασε μὲ τήν προεδρία τοῦ...», ἐπειδὴ πιστεύουν εἴτε ὁ πρόεδρος του εἴτε ὁ συντάκτης ἢ ὁ ὁμιλῶν, ὅτι ἔτσι ἀποκτοῦν δημοκρατικότητα οἱ πράξεις τους ἢ τὰ γραφόμενα ἢ λεγόμενά τους· ἀλλὰ ἢ φράση αὐτὴ δὲν ἔχει νόημα στήν ἑλληνικὴ γλῶσσα· κάθε ὄργανο στή δημοκρατία, μόλις συσταθεῖ, ἐκλέγει τὸν πρόεδρό του καὶ πάλι ὑπὸ κάποιον μεταβατικὸ πρόεδρο, προσωρινὸ ἢ γιὰ ὀρισμένο χρόνο, ἀλλὰ αὐτὸς ἀσκεῖ τὰ καθήκοντά του κατὰ τις συνεδριάσεις τοῦ ὀργάνου, πὸ συνέρχεται πάντοτε ὑπὸ τήν προεδρία του· ἐὰν δὲν θέλει νά ἀσκῆσει τὰ καθήκοντα αὐτὰ παραιτεῖται καὶ ἀναλαμβάνει ἄλλος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄλλος ὑπὸ τήν προεδρία του συγκαλεῖ τὸ ὄργανο. Τό μὲ σημαίνει ἰσότητα παρουσίας στο ὄργανο ἢ στήν συντροφία, «πῆγα μὲ τὸν φίλο μου, ἢ τήν φίλη μου», ἀλλὰ ὄχι διαφορὰ στή διαβάθμιση τοῦ ὀργάνου, ἄλλο ὁ πρόεδρος, ἄλλο ὁ γραμματέας, ἄλλο τὸ μέλος. Ἄλλη, «οἱ διατάξεις ἔχουν τεθεῖ σὲ ἐφαρμογὴ μὲ τὸ διάταγμα περὶ κατάστασης ἐκτακτῆς ἀνάγκης»· ἀποτελεῖ τρανταχτὸ παράδειγμα κακομεταφρασμένης καθαρεύουσας, ὁπότε καὶ γίνεται εὐχρηστο ὄπλο στοὺς καθαρευουσιάνους. Ἡ ἰσχύουσα διατύπωση παραμένει, «περὶ καταστάσεως ἐκτάκτου ἀνάγκης», διότι εἶναι ὀρολογία πλέον στήν ἑλληνικὴ, ἢ ἀλλάζει ἢ διατύπωσή της, «ὅπως

προβλεπεται ἀπ' τὸ διάταγμα γιὰ τὴν κατάστασι ἐκτάκτου ἀνάγκης»· ὅταν βρισκονται πάνω ἀπὸ δύο γενικὲς στὴν φράσι ἢ μουσικὴ ἀρμονία τῆς ἑλληνικῆς διατηρεῖ τὴν ἀρχαία τους πτώσι, ἢ ὅταν χρησιμοποιοῦμε ἐπιρρήματα, προθέσεις ἢ συνδέσμους τῆς ἀρχαίας, πὺ συντάσσονται μὲ γενικὴ, τότε παραμένει ἢ σύνταξι τῆς, «περὶ τῆς πόλεως», «ὑπὲρ τῆς ἀναλύσεως», «τάσσεται κατὰ τῆς διαλύσεως...», διότι εἶναι καθιερωμένους· οἱ φράσεις, «περὶ τῆς πόλης», «ὑπὲρ τῆς ἀνάλυσις», «κατὰ τῆς διάλυσις...», δὲν εἶναι μόνο βάρβαρα ἑλληνικά, ἀλλὰ καὶ κακόηχες καὶ χωρὶς ἀρμονία. Ἄλλο παραδείγμα, γράφουν καὶ ἐπισημως, «νομὸς Λάρισας» καὶ ἀντιλαμβάνονται τὸ πόσο κακόηχο εἶναι· τὸ σωστὸ εἶναι, «νομὸς τῆς Λάρισας», ἢ «νομὸς Λαρίσις»· ἢ δημοτικὴ χρησιμοποιεῖ πάντα σχεδὸν περισσότερο τὸ ἄρθρο ἀπ' τὴν καθαρεύουσα. Δὲν εἶναι θέμα καταλήξεως ἢ δημοτικὴ, τὰ εἰς -εως τρέπονται σὲ -ης καὶ τελείωσε, ἀλλὰ τήρησι τῆς συνολικῆς ἀρμονίας τοῦ λόγου.

Περιττὴ καθαρεύουσα, πρόκειται γιὰ τὸ ἀντίθετο φαινόμενο ἀπ' τὰ προηγούμενα, μὲ τὴν χρησιμοποίησι λέξεων τῆς καθαρεύουσις, ὅταν ὑπάρχουν, μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἔννοια, καθιερωμένοι τύποι τῆς δημοτικῆς. Παραδείγματα: «οἱ δύο ἀστυφύλακες διήρχοντο ἀπ' τὴν ὁδὸ Λυκούργου», ἐνῶ τὸ πιὸ σωστὸ εἶναι ἢ λέξι, «περνοῦσαν». «Οἱ διαδηλωτὲς ἐκτόξευαν πέτρες», ἐνῶ λέμε, «πετοῦσαν».

Ἡ ἐνότητι τῆς ἑλληνικῆς ἐνισχύεται, ὡς καθημερινὴ ἔκφρασι τοῦ λαοῦ, μὲ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς μὲ λέξεις καὶ φράσεις οἱ ὁποῖες συμβάλλουν στὴν ἀρμονία τῆς καὶ διατηροῦν τὴν δομὴ τῆς· ἔτσι ἢ υἰοθέτησι λέξεων ἢ φράσεων ἀπὸ ξένες γλῶσσες πρέπει νὰ ἐξυπηρετεῖ τὴν εὐρυθμία τῆς ἑλληνικῆς, μὲ τὴν προσαρμογὴ τους, ὅπως εἶδαμε, στὴ γλῶσσα μας. Ὁ ἐμπλουτισμὸς δὲν πρέπει νὰ γίνεται εἰς βάρος τῆς ἱστορικῆς συνέχειας· νὰ ξέρουμε ὅτι κατὰ τοὺς γλωσσολόγους στίς καθημερινές του ἀνάγκες ὁ ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποιεῖ περισσότερες ἀπὸ ἐξῆντα ἕως ἑκατὸ λέξεις ἢ λίγες ἑκατοντάδες στίς καλύτερες περιπτώσεις· ἐμεῖς στὴν καθομιλούμενη χρησιμοποιοῦμε τόσες περίπου λέξεις, μὲ τὴν ἴδια ἔννοια καὶ τὸν ἴδιο τύπο πὺ τις χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Ὅμηρος. Μερικὰ μόνο παραδείγματα: Ἀγαπητός, ἀγγέλω, ἀγορεύω, ἄγριος, ἀγρός, ἀγρότης, αἶμα, αἰχμή, ἀκούω, ἀκτὴ, ἀλείφω, ἀλητεύω, ἀλλοπρόσαλλος, ἄλλοτε, ἀλοιφή, ἀμοιβή, ἄνεμος, ἄνθρωπος, ἀπάτη, ἀριστερός, ἄροτρο, ἀρπάζω, αὐλή, αὐριο. Βαθύς, βαίνω, βαρύς, βία, βίος, βλέφαρο, βόσκω, βροντή. Γάλα, γαλήνη, γάμος, γῆ, γλῶσσα, γνήσιος, γνώριμος, γυμνός. Δάκρυ, δάπεδο, δειλός, δέρμα, δέχομαι, διψάω, δόλος, δῶρον. Ἐγκέφαλος, εἰρήνη, ἐκπέμπω,

έλαφρός, έλεος, Έλλάς, Έλληνες, έλος, έξάγω, έορτή, έπίορκος, έρχομαι, έσχατος, εύχομαι, έχθρός, έχω. Ζαβολιά, ζευγάρι, ζηλεύω, ζυγός, ζώ, ζώνη, ζωντανός. Ήμίθεος, ήμίονος, ήπιος. Θάλασσα, θάμνος, θάνατος, θαυμάζω, θεός, θερμός, θνητός, θρηνος, θύελλα. Ίερός, ίκετεύω, ίχνος. Καίω, κάλυμμα, καταπλέω, κεραυνός, κέρδος, κήπος, κλαίω, κρέας, κρόταφος, κτήμα, κύκλος, κύμα. Λαμπρός, λάμπω, λαός, λίμνη, λιπαρός. Μάχη, μέγεθος, μέλισσα, μένω, μετανάστης, μέτωπον, μηδέν, μήκος. Ναύτης, νεκρός, νέος, νέφος, νίκη. Ξίφος, ξύλο. Όδός, οϊκος, οϊνος, όλεθρος, όμίχλη, όνειρο, όνομάζω, όρκος, όροφή, όρφανός, ούρανός, όχθη. Παίζω, παλαιός, παλάμη, πάσχω, πάταγος, πατρίς, πάχνη, παχύς, πεζός, πεινάω, πέλαγος, πένθος, πηγή, πικρός, πίνω, πιστός, πλέω, πνέω, πόθος, πυκνός, πύλη, πυρετός. Ράκος, ρέω, ρίζα. Σαλπίζω, σέβας, σελήνη, σιγή, σκοπός, στερεός, στηθος, στηρίζω, στόμα, στρατός, σφάζω, σχίζω. Ταχύς, τείχος, τέλειος, τέχνη, τοξότης, τότε, τράγος, τρέχω, τρίβω, τρόμος, τρώγω, τυφλός. Ύγρός, ύμνος, ύπερβαίνω, ύπερέχω, ύπνος, ύποδέχομαι, ύπόδημα, ύπομένω, ύποχείριος, ύφαίνω, ύφαντός, ύψηλός. Φάρμακο, φάτνη, φεύγω, φήμη, φίλος, φλοιός, φόνος, φόρτος, φυγή, φύλλον, φύλον, φυσάω, φυτεύω, φωνή. Χαίρω, χαλινός, χάρμα, χαριέστατος, χειλος, χέρσος, χοϊρος, χορός, χρέος, χρόνος, χρυσός, χυτός, χωρίς, χώρος. Ψευδος, ψηγμα, ψηλαφώ. Ωμος, ώμός, ώς. Αυτές άπ' τις 1425 συνολικά.

Ή χρήση τής άντωνυμίας, ό,τι και του συνδέσμου, ότι, συγχέεται πολλές φορές· έχουν άλλη έννοια και δέν άποτελεί μεταφορά στην δημοτική το ότι του ό,τι. το ό,τι είναι αναφορική άντωνυμία, όστις, ήτις, ό,τι σημαίνει πρόθεση ένεργείας, «ό,τι πεις», «αυτό που θέλεις νά πεις», «διάβασε ό,τι θέλεις»· το ότι είναι σύνδεσμος ειδικός, ή έπίορημα, «είπες, ότι θα φύγεις», «λές, ότι πήγες», αλλά «λές, ό,τι θές».

Ή καθαρεύουσα χρησιμοποιεί περισσότερο τα **παθητικά ρήματα** και λιγώτερο ή δημοτική, ή όποία έχει ως χαρακτηριστικό της τα ένεργητικά ρήματα και την άντίστοιχη σύνταξη. Παραδείγματα: «Έγκαταλείφθηκε όριστικά ή πρόθεση τής άμερικανικής κυβέρνησης νά περικόψει την βοήθεια...» Πρόκειται για γνήσια καθαρεύουσα, και μάλλον για μιμητισμό τής άγγλικής ή γαλλικής, μεταφρασμένη στην δημοτική· στη σωστή δημοτική γράφεται: «Ή άμερικανική κυβέρνηση έγκατέλειψε την πρόθεσή της νά περικόψει τή βοήθεια...» «Από την ΔΕΗ άνακοινώθηκαν τα άκόλουθα...» Τυπική μετάφραση καθαρευούσης, «Έκ μέρους τής ΔΕΗ άνεκοινώθη», ή σωστή φράση είναι, «Ή ΔΕΗ άνακοίνωσε τα άκόλουθα».

«Οί συνομιλίες θὰ καλύψουν ὅσα θέματα συμφωνηθῶν καὶ ἀπ' τὶς δύο πλευρὲς, νὰ περιληφθῶν στὴν ἡμερήσια διάταξη...» Τὸ σωστὸ εἶναι: «Οί συνομιλίες θὰ καλύψουν ὅσα θέματα θὰ συμφωνήσουν καὶ οἱ δύο πλευρὲς νὰ περιλάβουν...» «Ὅπως ἀνακοινώθηκε ἀπ' τὸ διωπουργικὸ ὄργανο...». Τὸ σωστὸ, «ὅπως ἀνακοίνωσε τὸ διωπουργικὸ ὄργανο». «Τὰ τέσσερα θύματα ἐτοιμάζονταν νὰ κάνουν ἐπίθεση...» Τὸ σωστὸ εἶναι: «ἐτοιμάζονταν νὰ ἐπιτεθῶν...» «Καλοῦνται οἱ διοικήσεις τῶν σωματείων νὰ δραστηριοποιηθῶν γιὰ τὴν ἐπιτυχή πραγματοποίηση τῆς ἀπεργιακῆς...» Τὸ σωστὸ: «... νὰ δραστηριοποιηθῶν γιὰ νὰ πετύχει...»

Νεολογιωτατισμός, εἶναι τὸ φαινόμενο, ἀντιφατικὸ καὶ παράδοξο, κατὰ τὸ ὁποῖο συχνὰ μέσα ἀπ' τὰ κείμενα τῆς δημοτικῆς –καὶ κυρίως τὰ δημοσιογραφικά-, ἀναδεικνύεται ἓνας λογιωτατισμὸς -ἐδῶ πάει τὸ ἀριθμητικὸ, διότι ἀφορᾷ ἀρίθμηση φαινομένου- μὲ σπουδαιοφανὲς ὕφος, σχολαστικὸ καὶ κενόσοφο, ὅπως πολλὰ ἀπ' τὰ κείμενα τῶν λογίων. Κύριο χαρακτηριστικὸ τους, οἱ μακρὲς παράγραφοι, τὰ γνωστὰ μακαρόνια, οἱ ὁποῖες δὲν σέβονται καθόλου τὰ σημεῖα στίξεως -ἐνῶ οἱ λόγιοι τὰ τηροῦσαν εὐλαβικά-, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δυσκολεύουν τὸν ἀναγνώστη· ἡ σωστὴ χρῆση τῶν σημείων στίξεως διευκολύνει τὸν ἀναγνώστη, διότι ἡ ἀνάγνωση συμβαδίζει μὲ τὴν ἀναπνοὴ κι ὅταν γίνεται μεγαλοφώνως, τότε καταγράφεται καὶ ὡς ἀκοή καὶ μουσικὴ ἀρμονία, ἀν μάλιστα τηρεῖται ἡ προσωδία τοῦ πεζοῦ λόγου.

Τὰ ἑλληνικὰ βαφτιστικὰ ὀνόματα γράφονται ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς τὰ χρησιμοποιοῦσε τὸ πρόσωπο στὸ ὁποῖο ἀναφέρονται ἢ μὲ τὸ πῶς ἔμειναν γνωστὰ στὴν ἱστορία· ἔτσι ὁ πολιτικὸς Γεώργιος Παπανδρέου, παραμένει Γεώργιος καὶ ὁ ἐγγονὸς του Γιωργος, ὅπως καὶ ὁ ποιητὴς Γεώργιος Σεφέρης, Γιωργος Σεφέρης, καὶ ὁ ὄπλαρχηγὸς Γιωργάκης Ὀλύμπιος, Γιωργάκης, ὅπως ὁ Παλαμᾶς Κωστῆς, ὁ Παπαρηγγόπουλος Κωνσταντῖνος, ὁ Χατζόπουλος Κώστας, ὁ Πάλλης Ἀλέξανδρος, ὁ Τριανταφυλλίδης Μανώλης, ὁ Καλομοίρης Μανώλης καὶ ὁ Ροῖδης Ἐμμανουήλ. Τὰ ἱστορικὰ ὀνόματα διατηροῦν τὴν καθιερωμένη τους γραφή, π.χ. ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ Φίλιππος, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ Περικλῆς...

Τὸ ἀόριστο ἄρθρο χρησιμοποιεῖται συχνὰ ὅπως στὰ ἀγγλικά ἢ στὰ γαλλικά, ὅπου ὅμως ἐξυπηρετεῖ τὴ γλωσσικὴ τους ἐπικοινωνία, ἐνῶ στὰ ἑλληνικά δὲ λέει τίποτε. Π.χ. «... σημειώθηκε μία ἰσχυρὴ ἔκρηξη», «... κυριάρχησε ἓνας δυνατὸς φόβος», «... αἰσθάνθηκε μία συγκίνηση», «... τοῦ ἔδωσε μιά εὐχή», «... πέρασα νὰ σοῦ πῶ μιὰ

Καλημέρα», «... αὐτὸς εἶναι ένας καλὸς γιατρός»· σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε τὸ ἀόριστο ἄρθρο, ἕνας, μία, τὸ ὁποῖο στὰ ἀγγλικά καὶ στὰ γαλλικά κάτι λέει καὶ εἶναι ἀπαραίτητο· στὰ ἑλληνικά δὲν εἶναι ἀπλὰ πλεονασμός, ἀλλὰ δείχνει καὶ πλήρη ἄγνοια τῆς γλώσσας, ἐνῶ ἐξαφανίζει καὶ τὴν ἁρμονία τῆς. Στὰ ἑλληνικά οἱ φράσεις γράφονται: «... σημειώθηκε ίσχυρὴ ἔκρηξη», «... κυριάρχησε δυνατὸς φόβος», «... αἰσθάνθηκε συγκίνηση», «...τοῦ ἔδωσε τὴν εὐχή του» «... πέρασα νὰ σοῦ πῶ Καλημέρα», «... αὐτὸς εἶναι καλὸς γιατρός», γιατί ἀναφερόμαστε σὲ ἕναν καὶ ὄχι σὲ πολλούς.

Ἐπίσημα λάθη: πολλές φορές παρασυρόμαστε ἀπ' τὴ γλῶσσα ποὺ γράφουν τὰ ἐπίσημα κείμενα, τὰ ὁποῖα ἔχουν κυκλοφορήσει κάποιες ἀρχές ἢ κόμματα. Πρέπει νὰ θυμόμαστε ὅτι οἱ ἀρχές αὐτές, τὸ μόνο ποὺ δὲν γνωρίζουν μᾶλλον σίγουρα εἶναι τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, γιὰ τὰ ὑπόλοιπα τὸ θέμα εἶναι συζητήσιμο. Ἔτσι σὲ ἐπίσημη κυβερνητικὴ ἀνακοίνωση διαβάζουμε: «ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν πρόκειται νὰ δώσει συνέχεια στὴν γνωστὴ σκευωρία λασπολογίας τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Ἀν. Παπανδρέου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας». Ὅπως εἶναι διατυπωμένο τὸ κείμενο, ἀφήνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐκεῖνος ποὺ λασπολογεῖ εἶναι ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός -ἴσως ὁ συντάκτης νὰ εἶχε στὸ μυαλό του ἄλλες παρόμοιες περιπτώσεις γιὰ θέματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς κυρίως, κάτι ποὺ εἶναι βέβαιο ὅτι συνέβαινε-, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἴσχυε στὴν περίπτωση τῆς Τουρκίας, διότι ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις λασπολογοῦσε σὲ βάρος τοῦ Ἕλληνο πρωθυπουργοῦ. Ἡ σωστὴ διατύπωση εἶναι: «ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν πρόκειται νὰ δώσει συνέχεια στὴ γνωστὴ σκευωρία λασπολογίας τῆς Τουρκίας ἐναντίον τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Ἀν. Παπανδρέου».

Ὁμοιόμορφα καὶ ὄχι ὅμοια κείμενα: ἡ γραφὴ κάθε μορφῆς σὲ κάθε γλῶσσα, ὅπως παρουσιάζεται στὸν ἀναγνώστη, μοιάζει περισσότερο μὲ ψηφιδωτό, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ὁμιλία, ὡς μουσικὴ ἁρμονία πάντοτε· δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὅλα ἐντελῶς ὅμοια, κάτι ποὺ θὰ ἦταν κουραστικὸ καὶ ἀνούσιο. Ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ σέβονται τοὺς κανόνες τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινὴ λογικὴ, καὶ νὰ τὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ ὁ πιὸ ἀπλὸς ἀναγνώστης ἢ ἀκροατής. Φυσικά, στὰ πλαίσια αὐτά, ἐπιτρέπονται κάποιες διαφοροποιήσεις, οἱ ὁποῖες δὲν παραβιάζουν τὸ συντακτικὸ ἢ τὴν γραμματικὴ καὶ σέβονται τὴν μουσικὴ ἁρμονία τῆς γλώσσας· εἶναι σὰν τὶς ψηφίδες τοῦ ψηφιδωτοῦ ἢ τὴν ἁρμονία τῆς μουσικῆς συνθέσεως, οἱ ὁποῖες ὅλες μαζὶ προσφέρουν τὸν ἐνιαῖο γραπτὸ ἢ

προφορικό λόγο. Οί ελάχιστες διαφοροποιήσεις, πάντα στα πλαίσια τῶν κανόνων, προσδίδουν τὸ προσωπικὸ ὕφος στὴν ὁμιλία καὶ στὸ κείμενο· τὸ κριτήριό εἶναι ὁ συνολικὸς ἁρμονικὸς λόγος, γραπτὸς ἢ προφορικός.

Ὅσα λέγονται ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνταγές τις ὁποῖες ὁ καθένας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀκολουθήσει· προτάσεις ὑποβάλλονται γιὰ τὴν καλύτερη χρῆση τῆς ἑλληνικῆς καὶ τὴν ἁρμονικὴ ἐκφορὰ τοῦ λόγου κι ὄχι θέσφατα. Ἄλλωστε ὁ καθένας ἀποκτᾷ τὸ ὕφος του, πάντα στὰ πλαίσια τῶν κανόνων τῆς γλώσσας.

Σχετικὰ μὲ τὰ ρήματα: Δὲν καταργεῖται ἡ ἐσωτερικὴ αὐξηση στὰ σύνθετα ρήματα, π.χ. λέμε πολυβλέπω, πολυέβλεπα, παραθέλω, παραήθελα, ὅπως ἐπίσης, δὲν καταργεῖται στοὺς τύπους τῶν λογίων ρημάτων· π.χ. ἐκφράζω, ἐξέφραζα, ὄχι ἐκφραζα, ἐγκρίνω, ἐνέκρινα, ὄχι ἐγκρινα, ἐνδιαφέρω, ἐνδιέφερα, ὄχι ἐνδιάφερα, ἐμπνέω, ἐνέπνεα, ὄχι ἐμπνεα, συμβαίνει, συνέβαινε ὄχι σύμβαινε, ὑπάρχω, ὑπῆρχε καὶ ὑπῆρξε. Τὰ ἐκφραζα, ἐγκρινα, ἐνδιάφερα, ἐμπνεα, σύμβαινε, δὲν λένε τίποτε, δὲν εἶναι ἑλληνικά, δὲν τὰ χρησιμοποιεῖ ἡ μάνα μας, ἡ γιαγιά μας, οὔτε οἱ γυναῖκες τῆς γειτονιάς, παρὰ μόνο οἱ ἀριστερές κυβερνήσεις κυρίως κι ὅσοι παρασύρονται ἀπ' αὐτές. Μὲ η γράφεται τὸ ἦρθα, ἦπια, ἦμουν, ἦξερα, ἦθελα, ἐνῶ μὲ ει, τὸ εἶδα, εἶπα, εἶχα. Κάποια διαφορὰ ὑπάρχει μὲ τὴν ἐσωτερικὴ αὐξηση: διατηρεῖται ὅταν εἶναι τονισμένη, ἐνῶ παραλείπεται ὅταν δὲν τονίζεται, π.χ. ἐξέφραζα, ἐκφραζόμουν κι ὄχι ἐξεφραζόμουν, ἐμπνεόμουν καὶ ἐνεπνεόμουν ὅμως, ἂν καὶ σπάνιο πολὺ, ἀναλόγως πρὸς τὰ συμφραζόμενα. Ἡ προστακτικὴ τοῦ ἀορίστου γράφεται, -ηστε, κρατᾷ δηλαδὴ τὸ η, ζῆστε, ἀγαπήστε· τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στίς καταλήξεις σὲ -ιστε καὶ -υστε, δροσίστε, λύστε. Στὸ βοηθητικὸ ρῆμα εἶμαι γράφουμε στὸν ἐνεστώτα, εἶμαι, εἶσαι, εἶναι, εἶμαστε, εἶσατε, εἶναι, καὶ στὸν παρατατικό, ἦμουν, ἦσουν, ἦταν, ἦμαστε ἢ ἦμασταν, ἦσατε ἢ ἦσασταν, ἦταν. Ἡ προστακτικὴ γράφεται περιφραστικά, νὰ (ἄς) εἶσαι, νὰ (ἄς) εἶναι, νὰ (ἄς) εἶστε, νὰ (ἄς) εἶναι.

Σὲ ὅλα τὰ ρήματα τὸ τρίτο πρόσωπο ἐνικῶ τοῦ παρατατικοῦ σχηματίζεται πάντα σὲ -οταν καὶ ὄχι σὲ -ονταν, πού εἶναι ὁ τύπος τοῦ τρίτου προσώπου πληθυντικοῦ. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν μερικὰ ρήματα στὰ ὁποῖα καὶ τὸ τρίτο πρόσωπο ἐνικῶ σχηματίζεται σὲ -ουνταν, π.χ. ὠφελοῦνταν, περιποιοῦνταν, λόγῳ εὐφωνίας.

Οἱ ἐνεργητικὲς μετοχές πού καταλήγουν σὲ -όντας, ὅταν τονίζονται στὴν παραλήγουσα, τραγουδόντας, πηδώντας, μιλώντας, γράφοντα μὲ ω καὶ σὲ -οντας, μὲ ο, ὅταν τονίζονται στὴν προπαραλήγουσα, λέγοντας, βλέποντας, ἀκούοντας.

Οί παθητικὲς μετοχὲς, ὅταν τονίζονται στὴν προπαραλήγουσα, γράφονται μὲ ὄμικρον, ἐργαζόμενος, λεγόμενος, ἐμπορευόμενος, λυόμενος, καὶ μὲ ὠμέγα, ὅταν τονίζονται στὴν παραλήγουσα, εἰπωμένος, φαγωμένος, ξηλωμένος. Μὲ ὠμέγα γράφονται καὶ μερικὲς μετοχὲς ποὺ τονίζονται στὴν προπαραλήγουσα, ἀλλὰ προέρχονται ἀπὸ λόγια ῥήματα, ὅπως, τιμώμενος, προσδοκώμενος, περισπώμενος. Γενικά, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ μετοχὴ τοῦ μέσου καὶ παθητικοῦ ἐνεστώτος εἶναι εὐχρηστέρα στὴ δημοτικὴ: κυμαινόμενη δραχμὴ, συμπολιτευόμενο κόμμα, ἀκολουθούμενη τακτικὴ, ληστοκρατούμενη περιοχὴ, τρικυμισμένη θάλασσα, ἐξελισσόμενο θέμα, ἀναμενόμενο ἀποτέλεσμα. Ἐπίσης εὐχρηστες εἶναι καὶ μερικὲς μετοχὲς τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτος, οἱ ὁποῖες ἔχουν γίνῃ ἐπίθετα, π.χ. ὁ ἐπόμενος, τὰ πλεούμενα, οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ὁ προστατευόμενος, οἱ φιλοξενούμενοι, ὁ προηγούμενος, τὸ κρατούμενο, τὸ τιμώμενο πρόσωπο.

Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ γράφονται ἀπ' τὸ δεκατρία ὡς τὸ δεκαεννιά μὲ μία μόνο λέξη καὶ ἀπ' τὸ εἴκοσι ἕνα καὶ μετὰ μὲ δύο λέξεις. Γράφονται μὲ δύο ν, τὸ ἐννέα, ἐννιά, τὸ ἐννιακόσια καὶ τὰ παράγωγα τοῦ ἐννιακόσια: μὲ ἕνα γράφεται τὸ ἕνατος καὶ ἕννατος καὶ τὸ ἐνενήντα. Τὸ ἀριθμητικὸ μισὸς, σὲ σύνθεση μὲ ἄλλα ἀριθμητικὰ, παίρνει καὶ στὰ τρία γένη τὸν ἄκλιτο τύπο, -ήμισυ ἢ -ημισι, ἂν λήγει σὲ φωνῆεν τὸ πρῶτο συνθετικὸ, (τεσσερεσήμισυ ἢ τεσσερεσήμισι), σὲ μισι, ἢ -μισυ, ἂν λήγει σὲ σύμφωνο, (δυόμισυ ἢ δυόμισι). Γράφονται στὴ λήγουσα μὲ τὸ η, τὰ σύνθετα ἀριθμητικὰ μὲ δεύτερο συνθετικὸ τὸ -μισος, ἂν τὸ πρῶτο συνθετικὸ εἶναι τὸ ἕνας ἢ τὸ μία (ἐνάμισος μήνας, ἐνάμιση τόνο, μιάμιση ὥρα, μιάμισης μέρας): σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις γράφεται μὲ -ι (ἐνάμισι πεπόνι, ἐξίμισι τόνους).

Τὰ μόρια «ὡς» καὶ «σάν» δὲν πρέπει ποτὲ νὰ μπερδεύονται· τὸ ὡς -ποὺ εἶναι ἄσχετο πρὸς τὴν καταχρηστικὴ πρόθεση, ὡς ἢ ἕως, ἀλλὰ καὶ τὸν χρονικὸ σύνδεσμο, ὡς ἢ ἕως- εἶναι ἀναφορικὸ καὶ δηλώνει γενικὰ αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ συμβαίνει· τὸ σάν, εἶναι μόριο τροπικὸ καὶ ὁμοιωματικὸ καὶ χρονικὸς ἢ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος καὶ δηλώνει τρόπο ἢ παρομοίωση: ποτὲ δὲν πρέπει νὰ μεταφράζεται, τὸ ὡς μὲ τὸ σάν, διότι τὸ ὡς δὲν εἶναι καθαρεύουσα καὶ τὸ σάν δημοτικὴ καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἴδια ἔννοια. Π.χ. ὅταν λέμε ὅτι «ὁ κ. Τάδε ὡς ὑπουργὸς πῆρε αὐτὴ τὴν ἀπόφαση», αὐτὸ σημαίνει, ὅτι μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ὑπουργοῦ, μὲ τὴ θέση ποὺ κατέχει, πῆρε τὴν ἀπόφαση· ἂν «μεταφρασθεῖ», «ὁ κ. Τάδε σάν ὑπουργὸς πῆρε τὴν ἀπόφαση», αὐτὸ σημαίνει, ὅτι δὲν ἦταν στὴν πραγματικότητα ὑπουργός, ἀλλὰ κάνει τὸν ὑπουργό...

κάτι πού ἴσως μπορεῖ νὰ συμβαίνει. Τὸ «ὡς» ἀποδίδει στὸ οὐσιαστικὸ ἢ στὴν ἀντωνυμία πού προσδιορίζει τὴν πραγματικὴ κατάσταση ἢ τὴν ιδιότητα πού ἰσχύει, κάτω ἀπ' τοὺς γνωστοὺς περιορισμούς· «ὁ κ. Τάδε εἶναι πράγματι ὑπουργός» καὶ εἶναι γνωστὸ αὐτό, ἄλλο εἶναι τὸ πῶς τὸ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἴδιος! Π.χ. κυκλοφορεῖ στὶς συγκεντρώσεις ὡς δημοσιογράφος, δηλαδή, εἶναι πράγματι δημοσιογράφος καὶ κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα στὶς συγκεντρώσεις. Ἄν ποῦμε, «σὰν δημοσιογράφος κυκλοφορεῖ στὶς συγκεντρώσεις», τότε ἐννοοῦμε ὅτι, δὲν εἶναι δημοσιογράφος, ἀλλὰ κάνει τὸν δημοσιογράφο, γιὰ νὰ κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα. «Ὡς δημοσιογράφος ἔχει κάνει σπουδαῖες ἔρευνες», δηλαδή, ὅσο ἦταν δημοσιογράφος ἔχει κάνει σπουδαῖες ἔρευνες καὶ ὄχι τώρα πού ἔγινε πολιτικὸς ἢ ἔμπορος. «Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καλὸς δημοσιογράφος, ἀλλὰ ὡς πηγὴ ἀνεκδότων εἶναι ἀφθαστος»· ἀφθαστος εἶναι ὡς πηγὴ ἀνεκδότων, ὡς δημοσιογράφος εἶναι ἄλλο πρᾶγμα...

Ὅταν δηλώνεται πραγματικὴ κατάσταση ἢ ιδιότητα δὲν χρειάζεται τὸ «ὡς»· δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ λέμε, «διορίστηκε ὡς καθηγητής», ἢ «ὑπηρετεῖ ὡς γενικὸς διευθυντής», ἀφοῦ συνέβησαν τὰ γεγονότα αὐτά. Εἶναι ἀρκετὴ ἡ φράση, «διορίστηκε καθηγητής», «ὑπηρετεῖ γενικὸς διευθυντής». Ἰδιαίτερη προσοχὴ πρέπει νὰ δίδεται, ὅταν τὸ οὐσιαστικὸ ἢ ἡ ἀντωνυμία πού προσδιορίζεται εἶναι στὴν γενική, γιὰ τὸ τότε καὶ τὸ οὐσιαστικὸ πού συνοδεύει τὸ ὡς πρέπει νὰ εἶναι στὴν γενική: π.χ. «οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ Κώστα ὡς διευθυντοῦ εἶναι μεγάλες», ἢ «οἱ ὑποχρεώσεις μου ὡς καθηγητοῦ εἶναι δύσκολες». Αποτελοῦν γλωσσικὰ ἐκτρώματα οἱ φράσεις, «οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ Κώστα σὰν διευθυντή» ἢ «οἱ ὑποχρεώσεις μου σὰν καθηγητή», ἐκτὸς κι ἂν ὁ Κώστας δὲν εἶναι πράγματι διευθυντής καὶ ἀναπληρώνει τὸν πραγματικὸ διευθυντή, ὅπως καὶ ἂν δὲν εἶναι καθηγητής καὶ τοῦ ἔχουν ἀναθέσει τὰ καθήκοντα αὐτά. Τὸ «σὰν» ἔχει κυρίως ἔννοια παρομοιαστικὴ, ἢ χρονικὴ, ἢ αἰτιολογικὴ, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει τὴν προσοχή· συνήθως συντάσσεται μὲ ὀνομαστικὴ ἢ αἰτιατικὴ· «τραγουδάει σὰν ἀηδόνι», χωρὶς νὰ εἶναι ἀηδόνι, ἔχει ὅμως ὠραία φωνή, «περπατοῦσε σὰν χελώνα», «κολυμπάει σὰν ψάρι», «τρέμει σὰν λαγός», «εἶναι ὠραῖος σὰν τὸν Ἀπόλλωνα», «σὰ βγεῖς στὸν πηγαιμὸ γιὰ τὴν Ἰθάκη», αἰτιολογικὴ ἔννοια. Μερικές, ἀλλὰ σπάνιες, φορὲς ἐκφράζει καὶ τὴν πραγματικὴ κατάσταση, ὅπως, «ὁ κ. Τάδε σὰν δικαστὴς πού εἶναι, ὀφείλει νὰ εἶναι ἀδέκαστος στὴν συμπεριφορὰ του», δηλαδή, ἐπειδὴ εἶναι δικαστὴς, ὀφείλει νὰ εἶναι ἀδέκαστος· «σὰν ἀρχηγὸς ἔχει καὶ ἄλλες ὑποχρεώσεις», ἐπειδὴ εἶναι ἀρχηγός. **Ἐπιρρήματα σὲ -ως:** Κατάληξη σὲ -ως ἔχουν τὰ ἐπιρρήματα πού προέρχονται ἀπὸ ἐπίθετα πού λήγουν σὲ -ης, π.χ. διαρκής, διαρκῶς, συνεχής, συνεχῶς, σαφής,

σαφῶς, ἀκριβῆς, ἀκριβῶς κλπ. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἰσοπεδώνονται τὰ ὑπόλοιπα στὴν κατάληξη, -α. Ἡ νεοελληνικὴ ἔχει ἀποδεχθεῖ τὴν κατάληξη σὲ -ως, μαζὶ μὲ τὴν κατάληξη σὲ -α· ἡ ἀκριτὴ χρησιμοποίησις τῆς δευτέρας ὀδηγεῖ σὲ γελοῖες φράσεις καὶ ἀκατονόητες προτάσεις. Π.χ. «ἀπλῶς σοῦ τὸ εἶπα, δὲν ἐπιμένω», ἐδῶ τὸ «ἀπλῶς» ἔχει σημασίαν βεβαιωτικὴν, σημαίνει «μόνο», «ἔτσι». Ὅταν ποῦμε, «ἀπλᾶ σοῦ τὸ εἶπα», τότε ἀλλάζει ἡ ἔννοια καὶ λαμβάνει σημασίαν τροπικὴν, μὲ ἀπλὸν τρόπον σοῦ τὸ εἶπα, ὅχι πολὺπλοκα, ὅπως τὸ «εἶναι ἀπλᾶ ντυμένος».

Τὸ «ἀμέσως» ἔχει χρονικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει τὴν ἴδιαν στιγμὴν, χωρὶς καμμία καθυστέρηση· «ἤρθε ἀμέσως μόλις τὸν φώναξα», δηλαδὴ, «ἤρθε τὴν ἴδιαν στιγμὴν». Τὸ «ἄμεσα» ἔχει τροπικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει «ἀπ' εὐθείας», «χωρὶς ἐνδιάμεσον» καὶ δὲν ἔχει καθόλου χρονικὴν ἔννοιαν· «τὰ σπίτια τοὺς ἐπικοινωνοῦν ἄμεσα», εἶναι δίπλα δίπλα ἢ ἀπέναντι, χωρὶς τίποτε ἐνδιάμεσα. Σὲ συνδυασμὸν τῶν δύο μποροῦμε νὰ ποῦμε, «πῆγα στὸ διευθυντὴ ἀμέσως, μόλις μὲ φώναξε, καὶ ἀσχολήθηκα ἄμεσα μὲ τὶς ἐντολὰς του», ὅπου βρίσκονται οἱ δύο ἔννοιαι, ἡ χρονικὴ καὶ ἡ τροπικὴ. Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ χρονικοῦ ἐπιρρήματος μὲ τὸ τροπικόν, προκαλεῖ σύγχυσιν στὸ μυαλόν, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται συστηματικῶς κυρίως ἀπ' τὶς ἀριστερὰς κυβερνήσεις· ὁ Ἕλληνας λαὸς ἔχει ἀπορρίψει τὴν ὠμὴν καὶ βάρβαρον αὐτὴν παρέμβασιν στὴν ἐλεύθερον σκέψιν του, διότι γνωρίζει ὅτι αὐτὸ γίνεται συνειδητὰ γιὰ ἀποβλάκωσίν του· εἶναι αὐτὸ ἴδιον τῶν ὀλοκληρωτικῶν καθεστώτων, καὶ εἶναι γνωστὰ αὐτὰ στὴν ἱστορίαν. Κριτήριον ἀποτελεῖ ἡ γιαγιά στὸ σπίτι· ὅταν τὸ παιδί φωνάζει, «τὸ γάλα μου;» «ἀμέσως παιδί μου», ἀπαντᾷ ἡ γιαγιά, ἀλλὰ καὶ ἡ μαμά, ἔστω κι ἂν στὴν ὑπηρεσίαν τῆς αὐτὴν χρησιμοποιεῖ τὸ «ἄμεσα»· ὁ διάλογος τῆς γιαγιάς εἶναι ἡ σωστὴ ἑλληνικὴ, κι ἀποτελεῖ τὸ ἀπόρθητον ὄχυρόν της, ἀποβάλλει τὴν σύγχυσιν ἀπ' τὸ μυαλὸν τοῦ παιδιοῦ. Τὸ ἐπίρρημα, «κυρίως», δὲν μεταφράζεται στὴν δημοτικὴν σὲ «κύρια», οὔτε τὸ «πιθανόν» σὲ «πιθανά», «ἐμφανῶς», «ἐμφανᾶ», κ.ἄ. διότι τέτοιαις λέξεσιν στὴν ἑλληνικὴν δὲν ὑπάρχουν, παρὰ μόνον ὡς οὐδέτερον πληθυντικόν τοῦ ἐπιθέτου καὶ ποτὲ ὡς ἐπίρρημα, τὰ «πιθανά» ἐνδεχόμενα, τὰ «ἐμφανῆ» πράγματα..

Ἡ ἀντικατάστασις κάθε ἀρχαϊκῆς λέξεως, σώνει καὶ καλά, ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἀπαραίτητη, ἀναζητώντας τὸ νεοελληνικόν της ἀντίστοιχον, ἀλλὰ καὶ ἀποκόπτει τὴν γλῶσσαν ἀπ' τὶς ἱστορικὰς τῆς ρίζας. Ἔτσι δὲν ὑπάρχει λόγος, ἡ «διέλευσις» νὰ γίνῃ «πέρασμα», ὁ «ἐμφανής», «φανερὸς», τὸ «διευρύνω», «πλαταίνω», ἢ «ἐνίσχυσις», «δυνάμωσις», ἢ «πρόσκλησις», «κάλεσις», διότι δὲν ἔχουν τὴν ἴδιαν ἀκριβῶς ἔννοιαν καὶ ἀλλάζουν τὸ νόημα, πέραν τῆς νοητικῆς συγχύσεως. Οὔτε γίνονται στὴν

δημοτική τὰ ρήματα, «ἀποδίδω-ἀποδίνω», «παραδίδω-παραδίνω», «περιλαμβάνω-περιλαβαίνω», «ἀποδεικνύω-ἀποδείχνω», γιά πολλοὺς λόγους, διότι ἔχουν ἄλλη σημασία στήν καθαρεύουσα καὶ ἄλλη στήν δημοτική· ἀπισχνοῦται ἡ γλῶσσα μας.

Ἐπίσης μερικές **καθιερωμένες φράσεις** δὲν μεταφράζονται καὶ παραμένουν οἱ ἴδιες στήν δημοτική, ὅπως, «ἐν γνώσει», «διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου», «πρὸ ὀλίγου», «πρὸ Χριστοῦ» ἢ «μετὰ Χριστόν», «ἐπὶ Τρικούπη», «ἐπὶ κατοχῆς», «περὶ τὰ τοιαῦτα», «ὑπὲρ τὸ δέον», «εἰς ἀνώτερα», «ἐξ ἀποκαλύψεως», «ἐν ὀνόματι», «ἐπ' ὀνόματι», «ἐπὶ 24ωρου βάσεως»· ἂν τὰ θέλουμε στὴ δημοτική, τότε λέμε, «ὀλόκληρο τὸ 24ωρο»· π.χ. «ὁ σταθμὸς εἶναι ἀνοικτὸς ἐπὶ 24ωρου βάσεως», ἢ «ὁ σταθμὸς εἶναι ἀνοικτὸς ὀλόκληρο τὸ 24ωρο»· δόκιμη ἔκφραση εἶναι ἡ πρώτη.

Οἱ μετοχές ποὺ σχηματίζονται μὲ ἀναδιπλασιασμό διατηροῦν τὸν τύπο τους στὴ νεοελληνική· π.χ. συγκεκριμένος, τεταμένος, πεπεισμένος -ὁ τύπος «πεισμένος» δὲν λέει τίποτε καὶ φαίνεται ἡ ἀνοησία στὰ μάτια αὐτοῦ ποὺ τὸν χρησιμοποιεῖ, ἐγκεκριμένος, συντετριμένος, προσκεκλημένος, καὶ ποτὲ δὲν ἀντικαθίστανται.

Τὸ τελικὸ ν δημιουργεῖ πάντα προβλήματα, ἀφήνοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι, ὅσοι τὸ διατηροῦν, γράφουν ἢ ὁμιλοῦν στήν καθαρεύουσα καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ τὸ ἔχουν καταργήσει στὴ δημοτική· ἡ ἀλήθεια βρίσκεται κάπου στὴ μέση. Οἱ λέξεις γιὰ τὶς ὁποῖες δημιουργεῖται, κυρίως, παρανόηση εἶναι ἐκεῖνες ποὺ ἄλλοτε τὸ διατηροῦν καὶ ἄλλοτε τὸ ἀποβάλλουν· εἶναι τὸ ἄρθρο, τόν, τήν, τὸ ἀριθμητικὸ καὶ τὸ ἀόριστο, ἕνας, μερικές ἀντωνυμίες καὶ τὸ ἄκλιτο μόριο, δέν. Οἱ λέξεις αὐτές, δηλαδή τὰ ἄρθρα, τόν, τήν, τὸ ἀριθμητικὸ καὶ ἀόριστο ἄρθρο, ἕναν, τὰ ἄκλιτα μόρια, δέν, μὴν καὶ ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία τοῦ τρίτου προσώπου, αὐτόν, αὐτήν, διατηροῦν τὸ τελικὸ ν, ὅταν ἡ ἐπόμενη λέξη ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν εἴτε ἀπὸ στιγμιαῖο σύμφωνο, κ, π, τ, ἢ ἀπ' τὰ δύο σύμφωνα, μπ, ντ, γκ, τς, τζ, εἴτε ἀπὸ διπλὸ σύμφωνο, ξ, ψ. Τὸ ἀποβάλλουν, ὅταν ἡ ἐπόμενη λέξη ἀρχίζει ἀπὸ ἐξακολουθητικὸ σύμφωνο, γ, β, δ, ζ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, φ, χ. Παραδείγματα ἀπ' τὴν πρώτη κατηγορία, «τὸν ἀέρα», «τὸν καιρὸ», «εἶδα ἕναν ξένο», «μὴν ἀκοῦτε», «τὸν τόπο» «δὲν εἶδα», «μὴν περάσεις», «τὴν πρόφτασα», «τὴν πόλη», «μὴν τρῶς», «αὐτὴν τὴν ἴδια». Παραδείγματα ἀπ' τὴν δεύτερη, «τὸ δάσκαλο», «μὴ βιάζεσαι», «δὲ φοβᾶμαι», «τὸ γέρο», «τὴ μητέρα», «τὴ βρῦση», «τὴ νίκη», «ἕνα λαό», ἢ «ἕναν λαό», «μὴν σταματᾶς», χάριν ἐμφάσεως, τίθεται τὸ ν, ὅταν θέλουμε νὰ δώσουμε ἰδιαίτερη βαρύτητα στὸν λόγο μας. Λέμε, «τὸ γραφεῖο εἶναι ἀνοικτό», ἀλλὰ καί, «τὸ μπακάλικό εἶναι ἀνοικτό». Ὅπως, «ὁ ψαρᾶς χτυπάει τὴν κασέλα του, ὁ γαῦρος, ὁ φρέσκο», ἀλλὰ, «ἡ Κυρία κτυπάει τὸ τακουνάκι της, θέλω τὸ νέο μοντελάκι μου»· ἄλλη νοοτροπία ἐκφέρει ὁ λόγος τους.

Οί άντωνυμίες, αὐτός, ἐκεῖνος, τοῦτος, τέτοιος, ποιός, ὅποιος, ὅποῖος, ἄλλος, καθέννας, κανέννας, παίρνουν στήν αἰτιατική τοῦ ἐνικοῦ τελικό ν, ὅταν τίς χρησιμοποιοῦμε χωρίς ἄρθρο ἢ προτασσομένη ἐπιθετική άντωνυμία. Παράδειγμα: «δέν ἐμπιστεύομαι σ' αὐτόν», «προτίμησε ἐκεῖνον», «στηρίξου σέ τοῦτον», «ποιόν βλέπεις κατάλληλο», «κάποιον θά βρεῖ νά τοῦ τὰ δώσει», «μήν τὸ πείς σέ κανέναν», «ἄλλον δέν ἔχω ἀπό σένα», «τέτοιον ἄνθρωπο βρήκε», «δῶστα σέ ὅποιον θέλεις», «βρήκες αὐτόν τὸν ὅποιον...», «ἄλλαξε αὐτόν τὸν ἑταῖρο».

Ὁ Μανόλης Τριανταφυλλίδης, τὸν ὅποιον χρησιμοποιοῦν ὡς ἀναφορὰ οἱ σημερινοὶ φιλόλογοι καὶ γλωσσολόγοι, ὑποστηρίζει, μεταξὺ ἄλλων στήν **Γραμματική του**, ὅπως καὶ κάποιοι ξένοι φιλόλογοι καὶ ἄλλοι ντόπιοι, ὅτι δέν ὑπάρχει διαφορὰ στήν προφορὰ τῶν φωνηέντων –τῶν βραχέων καὶ τῶν μακρῶν-, ὅπως ὑπῆρχε στήν ἀρχαιότητα· αὐτὸ ὅμως δέν ἔχει γίνει ἀποδεκτὸ ἀπ' τοὺς περισσότερους ἄλλους Ἑλληνες καὶ ξένους φιλόλογους, ἀλλὰ κι ἀπ' τοὺς Ἑλληνες στήν καθημερινή τους ὁμιλία. Ἄς μήν ξεχνᾶμε, ὅτι γραμματικὴ καὶ συντακτικὸ, ὅπως εἶπαμε, εἶναι ἡ καταγραφή τῆς ὁμιλίας σέ κανόνες καὶ τίποτε περισσότερο καὶ πάντοτε ἀκολουθοῦν τὴν γλῶσσα, δέν ἐπιβάλλονται ἄνωθεν, παρὰ μόνο ἀπὸ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα· ἀλλὰ αὐτὰ πάντα ἀποτυγχάνουν στὶς ἰδιαιτέρως ἐπίμονες προσπάθειές τους, ὅσο κι ἂν διαρκέσουν· αὐτὰ μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία, καὶ κυρίως ὅταν ἀντιμετωπίζουν γλῶσσες μὲ ἱστορικὲς ρίζες καὶ σημαντικὴ πολιτιστικὴ συνεισφορά. Ἀπ' τὸν Θουκυδίδη τουλάχιστον εἶναι γνωστὰ αὐτά...

Ἡ φωνητική, στήν ἑλληνική ὅπως καὶ στὶς ἄλλες γλῶσσες, καταγράφει τὴν ἀρμονία τοῦ λόγου· γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ παλαιότεροι γραμματικοὶ μιλοῦσαν γιὰ τὴν προσῳδία τοῦ πεζοῦ λόγου, τὸν ῥυθμὸ τοῦ δικανικοῦ καὶ τὸ μέτρο τοῦ ποιητικοῦ στήν γλῶσσα μας –καὶ κατὰ προέκταση τῆς γραφῆς, ἂν καὶ δέν ταυτίζονται ἀπολύτως αὐτὲς οἱ ἔννοιες καὶ ἀπαιτεῖται μακρὰ παραδρομὴ γιὰ τὴν ἀνάλυσή τους-, μὲ τὴν μελωδία τοῦ πολυτονικοῦ, τῆς ποικιλίας τῆς προφορᾶς τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, τῆς ψιλῆς καὶ τῆς δασείας, τῶν τόνων, ὀξείας, βαρείας καὶ περισπωμένης· στήν ἑλληνική, ἡ ὁποία συνεχίζεται ἐπὶ τρεῖς χιλιετίες μὲ ἐλάχιστες μεταβολές στήν προφορὰ της, ἡ δυναμικὴ τῆς ἐπιβίωσέως της καὶ ἡ ζωντάνια καὶ γλαφυρότητα τοῦ λόγου της, σέ σύγκριση μὲ πολλὰς ἄλλες γλῶσσες, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀρμονία της. Ἔτσι πολλοὶ μᾶλλον θὰ ἀναθεωροῦσαν τὴν ἄποψή τους, ὅτι στήν λέξη νίκη, τὸ η προφέρεται ὅπως τὸ ι ἢ στὴ λέξη ῶμος, τὸ ω ὅπως τὸ ο· θὰ

ἀναγνώριζαν ὅτι, στή φράση, «ὁ Γάννης εἶναι καλὸς φίλος, ὀλίγον ἀπλός, ἀλλὰ καλῶς κάνουμε συντροφία», τὰ τέσσερα ο ἢ ω προφέρονται διαφορετικά· τὸ καλος παίρνει βαρεῖα καὶ προσφέρεται ἐλαφρά, τὸ φίλος, δὲν τονίζεται καὶ προσφέρεται πιὸ ἐλαφρά, τὸ ἀπλός, παίρνει ὀξεῖα καὶ ὑψώνει τὸν τόνο του, τὸ καλῶς παίρνει περισπωμένη καὶ τονίζεται βαρεῖα. Ὁ λαὸς διατηρεῖ τὴν διαφορὰ τῆς προφορᾶς...

Στοὺς συγκριτικούς βαθμοὺς τῶν ἐπιθέτων, τὸ ο τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ γράφεται μὲ ω, ἂν ἢ προηγούμενη πρόταση εἶναι βραχεῖα καὶ διατηρεῖ τὸ ο, ἂν εἶναι μακρὰ ἢ προηγῶνται δύο σύμφωνα ἢ ἓνα διπλὸ σύμφωνο· π.χ. ὑψηλός, ὑψηλότερος, ὑψηλότατος, χλωρός, χλωρότερος, χλωρότατος, ἐλαφρός, ἐλαφρότερος, ἐλαφρότατος, ἐνδοξος, ἐνδοξότερος, ἐνδοξότατος, ἀλλά, νέος, νεώτερος, νεώτατος, σοφός, σοφώτερος, σοφώτατος, ἱκανός, ἱκανότερος, ἱκανότατος, ὀλίγος, ὀλιγότερος, ὀλιγότατος, μάχιμος, μαχιμότερος, μαχιμότατος, πιθανός, παθανότερος, πιθανότατος. Ἡ καθιέρωση τῆς γραφῆς ὅλων σὲ ο μᾶλλον ἄλλες σκοπιμότητες ὑπηρετεῖ, ὅπως καὶ ἡ ἀντικατάσταση τοῦ ἀμέσως μὲ ἄμεσα, τὸν ἀφελληνισμό τοῦ τόπου· ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὴν προφέρει τὴν διαφορὰ αὐτή, π.χ. λέμε, «ὁ νεώτερος ἔδειξε τὴν νεότητα τῆς σκέψεως του στὴν ὠραία του νεόδημητη οἰκοδομή»· νεώτερος καὶ νεότης ἢ νεόδημος, τὸ πρῶτο προφέρεται ὡς μακρὸν, τὰ ἄλλα δύο ὡς βραχεῖα καὶ αὐτὸ καταγράφεται ἀπ’ τὴν ἀκοή· «αὐτὸς εἶναι ὀλιγότερος ἀπ’ τὸν πατέρα του, ἐντελῶς ὀλιγόνους στὴν σκέψη του»· στὰ ὀλιγότερος καὶ ὀλιγόνους, τὸ πρῶτο προφέρεται ὡς μακρὸν, τὸ δευτέρο ὡς βραχὺ. Ὅπωςδήποτε δὲν ἦταν μόνο ὀλιγόνους ὅσοι συνέταξαν τὴν γραμματικὴ καὶ τὸ συντακτικὸ τῶν σχολείων, διότι στὴν ὁμιλία τους τὴν προφέρουν τὴν διαφορὰ, ἄλλα ἐπιδίωκαν...

Περισπωμένη παίρνουν, ἢ μακροκατάληκτος γενική τῶν ὀνομάτων καὶ τὰ μακρὰ φωνήεντα, ὅταν τονίζονται στὴν παραλήγουσα καὶ ἀκολουθεῖ βραχὺ φωνῆεν, ἐνῶ στὴν προπαραλήγουσα δὲν προφέρεται καὶ δὲν τίθεται ποτὲ περισπώμενη, ἀλλά πάντα ὀξεῖα· στὴν παραλήγουσα τίθεται ὀξεῖα, ὅταν τονίζεται καὶ ἀκολουθεῖ μακρὸ φωνῆεν, καὶ στὴν λήγουσα, ὅταν ἀκολουθεῖ σημεῖο στίξεως· βαρεῖα τίθεται ἢ προφέρεται μόνο στὴν λήγουσα καὶ ὅταν κατόπιν αὐτῆς δὲν ὑπάρχει σημεῖον στίξεως. Πνευματα εἶναι δύο, ψιλή, ἄ καὶ δασεῖα, ἄ, καὶ τίθενται πάνω ἀπ’ τὰ φωνήεντα καὶ τὸ ῶ, ἂν καὶ τὸ τελευταῖο παραλείπεται πλέον· δασεῖα παίρνουν πάντοτε ὅσες λέξεις ἀρχίζουν ἀπ’ τὸ ῶ καὶ τὸ ῦ, καὶ πολλές ἄλλες, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες παίρνουν ψιλή· ἄτονες λέξεις εἶναι, οἱ τύποι τοῦ ἀρθρου ὁ, ἦ, οἶ, αἶ οἱ τρεῖς

προθέσεις, εις, έν, έκ (έξ) και τὰ μόρια ώς και ού. Παράδειγμα τῶν δύο πνευμάτων, «έρχεται ένας παπᾶς», τὸ δύο ε τονίζονται μὲ όξεια, ἀλλὰ τὸ πρῶτο, έρχεται, προφέρεται ἀπ' τὰ δόντια, μὲ κλειστό τὸ στόμα, παίρνει ψιλή, ἐνῶ τὸ δεύτερο, ένας, ἐκφέρεται έσωθεν ἀπ' τὰ πνευμόνια, ἀπ' τὸ βάθος τοῦ ἀνοικτοῦ στόματος βγαίνει τὸ πνεῦμα, ἢ φωνή έρχεται ἀπὸ βαθειά. Ἄλλωστε ἡ προφορὰ τοῦ πολυτονικοῦ ἴσχυε πάντοτε στὴν ἑλληνική, δηλαδή ἀπ' τὴν γέννησή της, τὴν χρῆση της ἀπ' τοὺς πρῶτους Ἑλληνες, μὲ τὴν ἐξέλιξή της ἀπ' τὴν ἐνιαία ἰνδοευρωπαϊκὴ γλῶσσα· στὴν ἀρχαιότητα οἱ τόνοι και τὰ πνεύματα ἐδιδάσκοντο και δὲν ἐγράφοντο, διότι ἡ γραφὴ γινόταν μὲ κεφαλαῖα γράμματα και λεγόταν μεγαλογράμματη γραφὴ. Στὸν **Ἡράκλειτο** συναντοῦμε τὴν πρώτη συστηματικὴ ἀναφορὰ μακρῶν, βραχέων, τόνων, πνευμάτων, και τὴν σχέση μουσικῆς προφορᾶς και γραμματικῆς, ὅπως και σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς μετέπειτα συγγραφεῖς, μὲ ἰδιαίτερη μελέτη στὸν **Πλάτωνα** και στὸν **Αριστοτέλη**· στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ ἔγινε συστηματικὴ μελέτη και καταγραφὴ τῶν τόνων και τῶν πνευμάτων, ἀλλὰ στὸ κείμενο πέρασαν μὲ τὴν ἐφεύρεση τῆς μικρογράμματης ἢ ἐπισεσομένης γραφῆς, ἐπὶ Εἰκονομαχίας, κατὰ τὸν ὀγδοο μ.Χ. αἰῶνα. Στὴ συνέχεια ἔγινε ἡ μεταγλώττιση ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας, στὰ μοναστήρια κυρίως, ἀπ' τὴ μεγαλογράμματη στὴ μικρογράμματη γραφὴ· ἦταν μεγάλῃ ἢ ἐπανάστασι στὴ γραφὴ, διότι οἱ, μοναχοὶ συνήθως, ἀντιγραφεῖς ἔγραφαν πιὸ γρήγορα και ἡ ἀναπαραγωγὴ ἦταν εὐκολώτερη. Ἀπ' τὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ μέχρι σήμερα ἔχουν γράψει χιλιάδες φιλόλογοι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως και θὰ γράψουν ἄλλοι τόσοι ἢ και πολλαπλάσιοι στὸ μέλλον, διότι ἡ ἑλληνικὴ διαθέτει τρία πλεονεκτήματα: πρῶτον, τὴν πολὺ τέλεια ἰκανότητα συνδυασμοῦ δευτερευουσῶν προτάσεων πρὸς μία κύρια, ὅποτε ὅποιος σκέπτεται στὰ ἑλληνικὰ ἔχει πολλαπλάσια δυνατότητα δημιουργικῆς ἐκφράσεως, συνδυασμοῦ πολλῶν δεδομένων, παραμέτρων ὅπως λέγονται, πρὸς μία αἰτία· αὐτὴ ἡ δυνατότης συνδυασμοῦ ἀποτελεῖ τὴν κύρια πηγὴ ἀναπτύξεως τῆς ψηφιακῆς τεχνολογίας, γι' αὐτὸ και τὰ Ἑλληνόπουλα, παρὰ τὴ διάλυση τῆς ἐκπαιδεύσεως στὴ χώρα μας, διαπρέπουν ὅπου κι ἂν πᾶνε στὴν ψηφιακὴ τεχνολογία, διότι διαθέτουν τὸ ὄπλο τῆς γνησίας ἑλληνικῆς, ὅπως τὴν ἔμαθαν σπίτι τους, ἀπ' τὴν γιὰγιά τους κυρίως· δεύτερον, τὴν ταύτιση σημαίνοντος και σημαινομένου στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπιστημονικῆς ὀρολογίας, διότι χρησιμοποιεῖ ἑλληνικὲς λέξεις, ὅποτε στὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων ἢ σκέψη τοῦ Ἑλληνόπουλου ἀνταποκρίνεται πιὸ γρήγορα· τρίτον, τὴ μουσικὴ τῆς ἀρμονίας, ἀλλὰ αὐτὸ θὰ φανεῖ ἀργότερα, στὴ σχέση τῆς ἀκοῆς μὲ τὴν σκέψη και τὸ λόγο.

Ὡς ἐπίλογο πρέπει νὰ θυμόμαστε κάτι, ἡ μουσικὴ ἀρμονία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης προφέρεται τελειότερα, ὅσο **πιὸ ἐλεύθερος** αἰσθάνεται καὶ ζεῖ ὁ ὁμιλῶν· εἶναι ἐνιαία ἢ ἔκφραση τοῦ **ἀρμονικοῦ λόγου** μὲ τὴν **ἐλεύθερη πολιτικὴν πρακτικὴν** ἢ καὶ τὴν ἄσκησίν της σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο κι ὄχι μόνον σὲ πολιτικόν, σὲ περιόδους ὀλοκληρωτικῆς ἐξουσίας, ὅπως τὸ ὑπογραμμίζουν ὅλοι σχεδὸν οἱ φιλόσοφοί μας, μὲ πρώτους καὶ καλύτερους τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη· ἢ λαϊκὴ παροιμία, «αὐτὸς ἔχει τὴν χάριν του», ἢ «αὐτὸς ἔχει τὴν Καλημέρα χώρια», διότι διακρίνεται ἀπ' τοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ σὲ περίοδο δουλείας, ἀποδίδει τὶς ρήσεις τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. Ὁ νεοελληνικὸς διαφωτισμὸς προσέφερε τὸν ἀρμονικὸ ἑλληνικὸν λόγον πρῶτα καὶ μετὰ τὶς ἰδέες τοῦ γαλλικοῦ διαφωτισμοῦ· τὸν ἀρμονικὸν λόγον τὸν ἀσπασθήκαν οἱ Ἕλληνες καὶ τὸν ἐνσωμάτωσαν στὴν καθημερινήν τους πρακτικὴν, ἀφοῦ ἐπιβίωνε καὶ μέσα ἀπ' τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι, καὶ αὐτὸς καλλιέργησε τὸν παλλαϊκὸν ξεσηκωμὸν τοῦ '21. Στὴν ἀρχαιότητα, ἄλλωστε, καὶ μέχρι τῆς νεώτερης ἐποχῆς, καὶ στὶς περιόδους τῆς δουλείας, τῆς Φραγκοκρατίας καὶ τῆς Τουρκοκρατίας, ἢ ἀνάγνωσις γινόταν πάντοτε φωναχτὰ, γιὰ νὰ ἀκούγεται τὸ κείμενον καὶ νὰ ἀποτυπώνεται, τὸ «**εὐάρμοστον ἢ ἀνάρμοστον τοῦ λόγου**», καὶ ὡς ἀκοή στὴν σκέψιν. Στὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος καθιερώθηκε ἡ ἀνάγνωσις μὲ τὴν σκέψιν, «μέσα μας», ὅποτε ἐξασθένησε ἀρκετὰ ἡ αἴσθησις τῆς ἀρμονίας τοῦ λόγου· ὅταν διαβάζεται φωναχτὰ τὸ κείμενον, τὸ δικό σου ἢ τὸ ξένο δὲν ἔχει σημασίαν, τότε ἀποκτᾶς τὴν πλήρη αἴσθησίν του καὶ ὡς σύνταξιν καὶ ὡς μουσικὴν ἀρμονίαν.

Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι σὲ **περίοδο δημοκρατίας** καὶ **προφορικοῦ πολιτισμοῦ** κατέκτησε τὴν κορυφὴν τοῦ ὁ ἑλληνικὸς λόγος καὶ προσέφερε τὰ ἀγαθὰ του στὸν παγκόσμιον πολιτισμό· ἀντιθέτως σὲ περιόδους δουλείας ἢ γλῶσσα ἐκφυλιζόταν καὶ ὁ λόγος φτώχυνε καὶ γινόταν ἄκομψος καὶ τραχὺς, αὐτὰ εἶναι γνωστά. Ἴσχύει ὁμοίως καὶ τὸ ἀντίστροφο, ὁ τραχὺς καὶ ἄκομψος λόγος, καὶ περισσότερον ὁ μὴ ἀρμονικός, συνδυάζεται πάντοτε μὲ τὴν **ἀνάρμοστη συμπεριφορὰ** καὶ τὴν **δουλικὴν νοοτροπία**, ὑποτακτικὸν ἀνθρώπων ἀναδεικνύει. Τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου ἐπηρεάζεται ἀμέσως καὶ εὐθέως ἀπ' τὴν ἀκοή, «**τὸ ἀκουστὸν μόνον ἦθος ἔχει τῶν αἰσθητῶν**», γράφει ὁ Ψευδοαριστοτέλης. Ἀλλὰ, αὐτὰ ἀπαιτοῦν ἄλλη συνέχεια...

Χρῆστος Ζ. Καρανίκας,
Καισαριανή, Ὀκτώβριος 2016